

یکشنبه 17 آذر 1392 - 5 صفر 1434 - 8 دسامبر 2013

با آغاز سلسله قاجاریه، تهران به عنوان پایتخت کشور، معرفی شد و پادشاهان در آن، اقامت داشتند. این روال بیش از هفتاد سال ادامه یافت...

*** 17 آذر در گذر تاریخ**

*** آغاز تأسیس «تهران جدید» در زمان سلطنت ناصرالدین شاه قاجار (1246 ش)**

اشاره:

با آغاز سلسله قاجاریه، تهران به عنوان پایتخت کشور، معرفی شد و پادشاهان در آن، اقامت داشتند. این روال بیش از هفتاد سال ادامه یافت تا این که در بیست و یکمین سال سلطنت ناصرالدین شاه قاجار، بر اثر فزونی جمعیت، وی تصمیم گرفت که شهر را وسعت داده و شهری با نام خود در کنار تهران قدیم یا عتیق بنا کند. از این رو، در این روز برابر با یازدهم شعبان 1284 ق کنگ توسعه تهران و احداث شهر جدید با نام دارالخلافه ناصری را به زمین زد و از این پس، تهران به این نام خوانده می‌شد. بدین ترتیب، شهر تهران از اطراف توسعه یافت و خندق‌هایی در جهات مختلف ایجاد گردید. همچنین در هر طرف شهر، سه دروازه با شکل‌های زیبای مشرق زمینی و کاشی کاری و مناره کوچک ساخته شد و شهر، وسعت یافت.

*** بلوای نان در تهران و توقیف روزنامه‌ها (1321 ش)**

اشاره:

پس از روی کار آمدن قوام به نخست‌وزیری، با وجود تشکیل وزارت خواروبار و تخصیص اعتبار برای خرید گندم و آرد، وضع نان نه تنها بهبود نیافت بلکه روز به روز بدتر و نان نامرغوب‌تری تحویل مردم می‌شد. از بامداد روز هفدهم آذر 1321 ش، به علت فشار زندگی، نبودن مایحتاج اولیه و پایین بودن دستمزدها، عده زیادی از دانش‌آموزان و دانشجویان به طرف میدان بهارستان حرکت کردند. در همان حال که فریاد «نان می‌خواهیم» آنها در طول مسیر طنین‌انداز بود، عده زیادی از مردم و دانش‌آموزان در میدان بهارستان اجتماع نموده و ناگهان به مجلس هجوم بردند. پس از ضرب و شتم نمایندگان، میز و صندلی و تابلوهای مجلس را شکسته و عده‌ای از مهاجمان، اموال مجلس را غارت کردند. به دنبال آن بازار تهران تعطیل شد و برخی از مردم به چپاول مغازه‌های خیابان‌ها پرداختند. فرماندار نظامی تهران برکنار گردید و سپهبد امیراحمدی با اختیارات کامل منصوب گردید و به دستور او به روی مردم آتش گشوده شد و عده زیادی کشته و زخمی شدند. در همین روز، خانه نخست وزیر به آتش کشیده شد و احمد قوام دستور توقیف کلیه روزنامه‌ها و مجلات را صادر کرد. این آشوب، تهران را از حالت عادی خارج نمود. حوادثی که در بلوای نان در تهران اتفاق افتاد نشان می‌دهد که بسیاری از حرکات، سازمان یافته و از قبل طراحی شده بوده است و نمی‌توان تمام آن را خودانگیخته دانست. در این حوادث، دست پنهان عده‌ای خاص و حتی شاه و دربار برای تحت فشار قرار دادن قوام دیده می‌شود.

*** تولید انبوه موشک هدایت شونده ضد زره «توسن 1» در وزارت دفاع (1378 ش)**

اشاره:

این موشک برای انهدام هدف های زرهی، تانک هایی با زره واکنشی، انهدام مواضع بتونی و هدف های دریایی طراحی شده و دارای عمق نفوذی در حدود هشتصد میلی متر و سرعت متوسط ششصد متر در ثانیه است.

*** درگذشت «حسین مکی» سیاستمدار، مورخ و نویسنده معاصر (1378 ش)**

اشاره: حسین مکی در سال 1290 ش به دنیا آمد. وی پس از گذراندن تحصیلات مقدماتی، به تهران رفت و به خدمات دولتی پرداخت. مکی بعد از شهریور 1320 و ایجاد فضای باز سیاسی، فعالیت‌های رسمی خود را در مطبوعات آغاز کرد و نوشته‌های تاریخی، تحقیقی و ادبی او، بخش مهمی از مندرجات روزنامه‌های درجه اول تهران بود. او در این زمان نخستین جلد‌های کتاب تاریخ بیست ساله ایران را به نگارش درآورد و به شهرت رسید. مکی در سال‌های بعد به عضویت حزب ایران و حزب دموکرات ایران درآمد و این، سرآغاز برای فعالیت‌های سیاسی او در مجلس پانزدهم و شانزدهم و هفدهم گردید. او از طرفداران سرسخت دکتر مصدق به شمار می‌رفت و در مبارزات ملی کردن صنعت نفت، تلاش زیادی از خود نشان داد. مکی عضو هیئت خلع ید از کمپانی جنوب بود و به علت خدماتش، به سرباز فداکار ملقب گردید. وی پس از کودتای 28 مرداد 32، به حاشیه رانده شد و هنگامی که در سال 1339، به فعالیت‌های سیاسی روی آورد، رژیم مانع فعالیت مکی شد. حسین مکی از آن پس به کارهای علمی و ادبی روی آورد و آثار متنوعی را به نگارش درآورد. تاریخ بیست ساله ایران در هشت جلد، کتاب سیاه در هشت جلد، خاطرات سیاسی در دو جلد، زندگانی سید حسن مدرس در دو جلد، وقایع سی تیر و تصحیح دیوان مشتاق و فرخی یزدی از جمله آثار اوست. حسین مکی، به عنوان آخرین فرد از رجال و اطرافیان دکتر محمد مصدق در جریان ملی شدن صنعت نفت، سرانجام در اواسط آذر سال 1378 ش در 88 سالگی در تهران درگذشت.

*** اعتراف عراق به استفاده از سلاح‌های شیمیایی در جنگ علیه ایران (1381 ش)**

اشاره: پس از آن که سال‌ها از پایان هشت سال دفاع مقدس گذشته و سازمان ملل، عراق را به عنوان آغازگر جنگ معرفی کرده بود، مقامات بلند پایه عراقی با اعتراف به استفاده بغداد از سلاح‌های شیمیایی در جریان جنگ هشت ساله با ایران ادعا کردند که عراق مجبور به استفاده و به کارگیری این نوع تسلیحات شده است. این در حالی است که ایران در طی جنگ بارها از حملات شیمیایی عراق به مردم ایران و رزمندگان اسلام خبر داده و خواستار رسیدگی به آن بود ولی با سکوت مجامع بین‌المللی مواجه می‌گردید. رژیم بعث عراق در حالی دست به بمباران‌های شیمیایی وسیع در جنگ می‌زد که مجامع جهانی و معاهدات ژنو، استفاده از تسلیحات کشتار جمعی از جمله شیمیایی در جریان جنگ‌ها را منع کرده‌اند.

* تولد داریوش مهرجویی کارگردان ایرانی 1318 ش

اشاره:

داریوش مهرجویی در ۱۷ آذر ۱۳۱۸ در تهران در محله شاپور، درخونگاه، در خانواده‌ای از طبقه متوسط به دنیا آمد. در کودکی تحت تاثیر مادر بزرگش که مسلمانی معتقد بود قرار می‌گیرد. خود در مصاحبه‌ای در سال ۱۳۵۱ در این باره می‌گوید: «مادر بزرگم از آن نمازخوان‌های دواآتشه بود. و تحت تاثیر فضای روحانی او، من هم از سن هفت تا پانزده سالگی، شدم بودم یک مسلمان واقعی. نماز و روزهام یک آن ترک نمی‌شد. [...] اما از پانزده سالگی به بعد، درست آن موقعی که نماز و روزهام به حساب می‌آمد، شک در دلم نشست. چهره خدا تدریجاً کدر شد و ایمانم رفت از دست.» در نوجوانی به موسیقی علاقه‌مند می‌شود و مدت کوتاهی به کلاس آموزش موسیقی، آقای زندی، هم می‌رود اما نزد پدرش که موسیقی ایرانی را خوب می‌شناخت به نواخت سنتور پرداخت و بعد به موسیقی کلاسیک غربی آشنا می‌شود و به نواختن پیانو و نوشتن قطعاتی برای پیانو می‌پردازد. در ۱۷ سالگی به سینما علاقه‌مند می‌شود و برای درک بهتر فیلم‌های روز به آموختن زبان انگلیسی می‌پردازد. تحصیلات مقدماتی را در تهران به پایان برد و یک سال در هتل آتلانتیک مدیر می‌شود و سپس بیست ساله بود که برای ادامه تحصیل به کالیفرنیا در آمریکا رفت. نخست به خواندن سینما رو آورد اما خیلی زود سینما را رها کرد و به فلسفه پرداخت و در سال ۱۳۴۴ از دانشگاه یوسی‌ا‌ای در لس‌آنجلس لیسانس فلسفه گرفت. در همین سال سردبیری نشریه پارس ریویو در لس‌آنجلس را به عهده گرفت و سال بعد به تهران آمد و در سال ۱۳۴۶ نخستین فیلم خود به نام الماس ۳۳ که فیلمی بسیار پرهزینه بود را ساخت. این فیلم در ۵ بهمن ۱۳۴۶ در تهران روی پرده آمد و فروش متوسطی داشت و با توجه به هزینه بالای ساخت آن شکستی تجاری محسوب می‌شد و توجه منتقدین را هم چندان به خود جلب نکرد اما در ۱۳۴۸ با همکاری غلامحسین ساعدی فیلم‌نامه گاو را از روی یکی از داستان‌های کوتاه عزادارن بیل نوشته ساعدی نوشت و کارگردانی کرد. این فیلم برای مهرجویی و سینمای ایران جوایز متعددی را در جشنواره‌های بین‌المللی به ارمغان آورد.

* 5 صفر در گذر تاریخ

* شهادت «حضرت رقیه(س)»

در شام (61 ق)

اشاره:

در زبان عموم مجامع غیر علمی معروف شده است که رقیه‌خاتون یا فاطمه بنت الحسین(ع) معروف به فاطمه‌ی صغیره، دختر آخر امام حسین(ع) از مادری به نام ام‌اسحاق بنت طلحه یا شاه‌زنان بود. سن مبارک او را 4-5 یا 3-7 سال دانسته‌اند. امام حسین(ع) بسیار به او مهر می‌ورزید و وی نیز به پدر، علاقه‌ی فراوانی داشت. رقیه به همراه پدر، برادران، عموها و دیگر خاندان نبوی راهی سرزمین کربلا شد. پس از شهادت امام و یارانش به اسارت کوفیان درآمده و سپس راهی شام شدند. رقیه‌خاتون در شام، شب و روز در فراق پدر می‌گریست و پدر را طلب می‌کرد. معروف است که در خرابه‌ی شام، پس از دیدن سر بریده‌ی پدر و گفتگوی سوزناک با وی، لب بر لب‌های پدر نهاده و آن چنان گریسته که بیهوش شد. وقتی که او را حرکت دادند، دریافتند که از دنیا رفته است. آستانه‌ی حضرت رقیه(س) یکی از زیارتگاه‌های شیعیان در شهر دمشق پایتخت سوریه، در 300 متری شمال شرقی مسجد مشهور اموی واقع است.

*اعتدال: در اصل شهادت دختر خردسالی از اسیران اهل بیت(ع) در شام و نیز کرامات بسیاری که از بارگاه مقدس منتسب به او(ع) مشاهده شده تردیدی وجود ندارد. ولی برخی از جزئیات مربوط به نام، نسب و کیفیت شهادت آن بانوی والامقام به صورتی که شهرت یافته است در منابع معتبر تاریخی و روایی دست اول وجود ندارد. ضمن اینکه در مدفن این وجود مقدس و نورانی، در دمشق، نام «رقیه بنت امیرالمومنین علیهماالسلام» نوشته شده و شاید دلیل آن این باشد که انتساب به «جد اعلی»، متداول و معمول بوده است.

به هرحال؛ برخی از بزرگان، نسبت فرزندی ایشان با سیدالشهدا(ع) و انتساب همین بارگاه معروف در شام به دختر اباعبدالله(ع) را با تمسک به «تسامح در ادله سنن» که قاعده‌ای فقهی است تصحیح کرده‌اند.

پس تشکیک در اصل وجود و شهادت آنحضرت(ع) جرم و ظلم به آن مظلومه و پدر بزرگوارش(ع)، بلکه ظلم به اهل بیت علیهم السلام است.

* رحلت آیت الله «محمدعلی معصومی» عالم و فقیه بزرگوار اسلام (1372 ق)

اشاره:

آیت الله محمدعلی معصومی، عالم و فقیه مسلمان در سال 1288 ق به دنیا آمد و از نوجوانی، فراگیری علوم دینی را آغاز کرد. وی پس از سالیان متمادی تحصیل در حوزه‌ی علمیه‌ی نجف، به درجات بالای علمی دست یافت. آیت الله معصومی همچنین از مبارزین عصر خود به شمار می‌رفت و در دفاع از آرمان اسلام و مسلمین کوشا بود. حاشیه بر جواهر و شرح لمعه از جمله آثار

اوست. وفات این عالم ربانی در بهبهان از شهرهای جنوبی ایران در 84 سالگی روی داد.

* 8 دسامبر در گذر تاریخ

* تولد «آلفرد تنیسون» شاعر و ادیب برجسته انگلیسی (1809م)

اشاره:

آلفرد تنیسون، ادیب معروف انگلیسی در هشتم دسامبر 1809م در انگلستان به دنیا آمد. وی از کودکی نزد پدر آموزشی عمیق در زبان و موسیقی یافت و از فنون عالی صرف و نحو و غنای کلام شاعرانه برخوردار گشت. تنیسون در 18 سالگی اولین دیوان شعری خود را به نام اشعاری از دو برادر منتشر کرد و پس از ورود به دانشگاه، در میان گروهی از جوانان همفکر، به توسعه و پرورش استعداد شاعرانه خود پرداخت. وی طی سال‌های بعد دیوان اشعار دیگری در دو جلد و نیز چندین منظومه دیگر منتشر نمود که شهرت فراوانی را نصیب او ساخت، به طوری که در چهل سالگی به سمت ملک الشعراء دربار انگلستان منصوب شد. وی از آن پس نیز اشعار فراوانی سرود و برخی از اشعارش در ردیف زیباترین اشعار انگلیسی جای گرفت. منظومه‌های وی گاه بیانگر امیدها و تردیدهای نسل اوست و گاه به تبیین آرزوهایش در سفر به سرزمین‌های دور سخن می‌گوید. تنیسون برای نسل خود، مبین و مفسر افسانه‌های کهن و قرون وسطایی و نقاش پراحساس صحنه‌های حقیرانه زندگی جاری است و علاوه بر آن توانسته است به جریان‌های فلسفی و علمی زمان خود، شکل خاص بخشد. گرچه شهرت تنیسون در نسل بعد رو به کاهش نهاد، بااین حال، نامش به عنوان شاعر بزرگ در ادبیات انگلیس باقی ماند. اشعار تنیسون از لحاظ تلفیق واژه‌های آهنگین، اوزان پخته، تصاویر دقیق و فشرده بسیار درخشان است. اشعار او بیانگر آگاهی و ارزش‌های فکری و اخلاقی عصر ویکتوریا و طبقه اجتماعی حاکم بر آن زمان می‌باشد. به همین دلیل از اواخر قرن نوزدهم به بعد، از سوی شاعران انگلیسی و آمریکایی، متهم به احساساتی بودن، بی‌روحی، کم مایگی فکری و ملیت‌گرایی کوتاه‌نظرانه شد. با این حال در سال‌های بعد حتی منتقدان نیز مهارت وی در اوزان و تصویرسازی را ستوده‌اند. آلفرد تنیسون سرانجام در 24 مه 1892م در 83 سالگی درگذشت. تنیسون درباره خود گفته است: من شاعری نیستم که همواره از خود سخن می‌گوید، این صدای شعر است که از وجود من بیرون می‌آید.

* شروع جنگ پنج ساله فرانسه علیه مکزیک (1861م)

اشاره:

مکزیک اگرچه در اوائل قرن نوزدهم به استقلال رسید، اما تا چندین سال، بامشکلات داخلی مواجه بود. یکی از حوادث دوران بعد از استقلال این کشور مسئله جنگ پنج ساله فرانسه با مکزیک می‌باشد. در سال 1857 خوارز به ریاست جمهوری مکزیک رسید و با تصویب قانون اساسی جدید، به یک سری اقدامات اصلاحی در سطح جامعه دست زد. از جمله وی دستور داد که دادگاه‌های مذهبی که زیر نظر کلیسا اداره می‌شدند، تعطیل گردند. وی همچنین اموال فراوان کلیسا را محدود نمود و به مقابله با نفوذ کنشیش‌ها پرداخت. این امر عکس‌العمل صاحبان کلیسا را برانگیخت و موجبات مخالفت کلیسا را فراهم آورد. دول استعماری در این زمان ذول مسیحی اروپا از قبیل فرانسه، انگلستان و اسپانیا به ظاهر برای کمک به آزادی‌خواهان و در اصل برای حاکم شدن بر شوون مکزیک، در هشتم دسامبر 1861م به این کشور لشکرکشی نموده و خوارز را به عقب راندند. چندی پس از آغاز جنگ، انگلستان و اسپانیا متوجه شدند که فرانسه قصد تصرف و مالکیت مکزیک را داشته، بنابراین از ادامه همکاری با فرانسه منصرف گردیدند. با این حال نیروهای ناپلئون سوم امپراتور فرانسه موفق به اشغال مکزیکوسیتی پایتخت مکزیک شدند و یک اتریشی را در آن جا به حکومت نشانددند. این وضعیت تا سال 1866م ادامه داشت و سرانجام بر اثر فشار دولت آمریکا به فرانسه، ناپلئون سوم این کشور را تخلیه و خوارز پس از سازمان‌دهی مجدد به پایتخت حمله برد و بار دیگر به ریاست جمهوری مکزیک رسید.

* سقوط حاکمان نظامی در ژاپن و آغاز انقلاب سفید اجتماعی این کشور (1868م)

اشاره:

شوگون‌ها یا حاکمان نظامی یکی از ده‌ها خاندان قدرت‌مند در ژاپن بودند که دیکتاتوری خود را از قرن دوازدهم بر ژاپن حاکم کردند. در آن زمان علی‌رغم وجود دربار حکومتی، قدرت واقعی در اختیار شوگون‌ها بود. با گذشت زمان، حکومت در میان شوگون‌ها موروثی شد و این خاندان با کسب قدرت فراوان، نفوذ گسترده‌ای در دربار ژاپن پیدا کرد، سرانجام با روی کار آمدن موتسو هیتو امپراتور مقتدر ژاپن، در سال 1867، حکومت شوگون‌ها سرنگون شد و از هشتم دسامبر 1868م اصلاحات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی در این کشور آغاز شد. در حقیقت پایه و اساس ژاپن جدید و پیشرفته در این زمان گذاشته شد. ژاپنی‌ها دوران نوین‌سازی را آغاز کردند. در این مسیر، ژاپنی‌ها غرب را به عنوان الگو قرار دادند و با بهره‌گیری از روش آموزش و پرورش و علوم و ارتباطات غربی توانستند به سرعت به یک کشور صنعتی و نظامی تبدیل شوند. با این همه، بسیاری از ژاپنی‌ها، در عین حال، به آداب و رسوم خود پای‌بند مانده‌اند.

* مرگ «ژرژ سورا» نقاش بزرگ فرانسوی (1891م)

اشاره:

ژرژ سورا نقاش معروف فرانسوی در دهم ماه مارس سال 1859م در خانواده متوسطی در فرانسه به دنیا آمد. او از 17 سالگی به آموختن هنر نقاشی پرداخت و طی مدت کوتاهی، در شمار نقاشان معروف عصر خود درآمد. سورا در 19 سالگی در مدرسه هنرهای زیبای پاریس نام نویسی کرد و در همین سال به مطالعات عمیق در رشته ادبیات و همچنین تحقیق علمی درباره رنگ و

خط و نور پرداخت. پس از چندی، سورا و جمع دیگری از نقاشان جوان که از روش نمایشگاه رسمی فرانسه ناراحت بودند و نظرات داوران آن را مردود می‌دانستند گروه نقاشان مستقل را بنیاد نهادند. هرچند این گروه در ابتدای کار با استقبال مواجه نگردید ولی به تدریج طبقه هنردوست جوان به آن پیوستند. در این زمان، سبک‌های گوناگونی در نقاشی وجود داشت و کشاکش زیادی بر سر شیوه نقاشی و هنر، بین مردم جاری بود. با این حال، سورا مکتب و اصول جدیدی را بنا نهاد که تا جنگ جهانی اول ادامه یافت و در سیر نقاشی تأثیر شگرفی برجای گذاشت. سورا مکتب خود را یوان‌تیلیسم یا نقطه‌پردازی نامید و آثار متعددی خلق کرد که یک‌شنبه تابستانی در تفریح‌گاه، بیشه و مدل‌های نقاشی از آن جمله‌اند. سورا، در سال 1891م عقاید خود درباره نقاشی را در قالب یک کتاب تنظیم و منتشر نمود اما پس از چند ماه در هشتم دسامبر 1891م در 32 سالگی درگذشت. باوجود کوتاهی عمر و محدود بودن آثار، سورا در جهان نقاشی اثری عمیق به جا گذاشت. در حقیقت ژرژ سورا از بنیان و پیشوایان مکتب‌های نوین نقاشی از جمله پست امپرسیونیسم بوده است.

* مرگ «هربرت اسپنسر» متفکر و فیلسوف معروف انگلیسی (1903م)

اشاره:

هربرت اسپنسر، فیلسوف بزرگ انگلیسی، در 27 آوریل 1820م در انگلستان به دنیا آمد. وی از کودکی تحت تعلیمات پدر قرار گرفت و از علوم مختلف، همانند علوم طبیعی، فیزیک، شیمی و تشریح معلوماتی پراکنده آموخت. اسپنسر تحصیلات منظمی نداشت و معلومات فراوان خود را از راه تجربه و تتبعات شخصی به دست آورد. وی از آغاز عمر به بحث درباره مسائل سیاسی و دینی و فلسفی علاقه داشت و از مطالعات علوم طبیعی یک رشته تحول و تکامل برایش پیش آمد که تصمیم گرفت تصنیفاتی را به عنوان فلسفه تالیفی مبنی بر همان نظر تصنیف کند. فلسفه علمی اسپنسر که هدفش تبیین پدیده‌های زندگی، بنای این فلسفه در تبیین سراسر